

Управління освіти культури, молоді та спорту
Дергачівської міської ради
Комунальний заклад «Слатинський ліцей»
Дергачівської міської ради Харківської області

Номінація

**«Сучасні якісні практики реалізації змісту освітнього
напряму «Дитина в природному довкіллі» (інваріантний
складник) БКДО**

Тема досвіду роботи:

**«Формування екологічного світорозуміння
дошкільників»**

ВАЖИНСЬКА Юлія Геннадіївна, вихователь
дошкільного підрозділу, спеціаліст I
кваліфікаційної категорії.

Слатине
2023

Зміст

Вступ.....	3
Розділ I. Екологічне виховання дошкільнят у зарубіжному освітньому просторі.....	3
Розділ II. Аналіз результатів професійної діяльності.....	4
Розділ III. Форми та методи роботи.....	5
Розділ IV. Командний підхід як одна з умов успішного екологічного виховання дошкільників.....	6
Розділ V. Аналіз результатів професійної діяльності.....	7
Список використаних джерел.....	8

Матеріали за посиланнями у досвіді роботи додаються окремими файлами

Вступ

Сьогодні наша планета опинилась у небезпеці, і захистити її від катастрофи може людина, яка здатна почути дихання листя й пісню жайворонка, яка вважає себе частиною природи, і яка бажає зберегти цю природу для наступних поколінь. Тому ми маємо виховати таку людину, збагатити її знаннями, навчити любити свою землю і розумно використовувати її багатства через продумане, системне екологічне виховання. На даний час залишається актуальною думка В.Сухомлинського, що природа лежить в основі дитячого мислення, почуттів та творчості. Видатний педагог вважав, що формувати в дитини ставлення до рідного краю як частки природи слід починати з раннього віку.

Найбільш сприятливий період для роз'яснення завдань екологічного виховання – це дитинство. Маленька дитина пізнає світ із відкритою душею й серцем. Яким буде її ставлення до цього світу, чи навчиться вона бути господарем, який любить і розуміє природу – залежить від її виховання в сім'ї і дитячому садку.

Актуальність досвіду: проаналізувавши досвід видатних вчених, таких як Н. Лисенко, Н. Мешко, С. Ніколаєва, З. Плохій, В. Сухар, Г. Сухорукова, які досліджували екологічне виховання дітей дошкільного віку, вважаю за необхідне формувати гуманне ставлення до природи, що є основним завданням екологічного виховання, яке реалізується шляхом розвитку в дітях співпереживання і співчуття до всіх живих істот на планеті, відмовитися від технократичної культури й обрати духовно високі форми розвитку.

Людина – частина природи, але найчастіше саме вона робить згубний вплив на навколишній світ. Формування активної позиції «захисника і друга» світу природи є основою у вихованні екологічної культури дошкільників. Діти особливо вразливі і чуйні, тому активно включаються у всі заходи щодо захисту тих, хто цього потребує. Тому я спрямовую всі зусилля на те, щоб діти вбачали красу оточуючого їх світу (наприклад, ранковий спів птахів під вікном буде приємний тим, хто їх годував взимку, а квітуча квітка на вікні порадує тих, хто її поливав).

Ідея: формування у вихованців міцних екологічних знань, розуміння органічного взаємозв'язку і єдності людини з навколишнім середовищем як єдиної гармонії, виховання особливої відповідальності за стан навколишнього середовища.

Інноваційність полягає в реалізації системи екологічної освіти, світорозумінні, створенні сучасного екологічного предметно-розвиваючого середовища, впровадженні нових підходів до екологічного виховання (регулярний збір і сортування відходів).

Мета досвіду:

- формувати знання про природу, природні явища, рослинний і тваринний світ;
- розвинути естетичні почуттів: любові, поваги, бережливого ставлення до світу природи;
- спонукати в дітях бажання доглядати за природою і тваринами, берегти природні багатства.

Розділ І. Екологічне виховання дошкільнят у зарубіжному освітньому просторі

Формування екологічної культури людини, гармонії її відносин із природою є пріоритетними напрямками екологічної освіти Європейських країн. Вивчивши досвід впровадження екологічного виховання зарубіжних країн, можемо сказати, що сьогодні в країнах Євросоюзу активно розвиваються як формальна екологічна освіта (в дошкільних закладах), так і неформальна (за допомогою засобів масової інформації, кіно, музеїв, виставок, заходів природоохоронних товариств тощо). Важливе значення в цьому процесі мають спеціальні господарства, в яких діти можуть спілкуватися з тваринами, доглядати за ними. У різних країнах існують свої специфічні умови освіти і виховання, які відбуваються в цьому складному процесі.

В США на території країни ефективно діють та успішно розвиваються понад 250 природничих закладів дошкільної освіти та лісових дитячих садків.

У дитячих садках і школах, наприклад, Німеччини створюють «зелене середовище», де дошкільнята й учні, виявляючи художній смак та враховуючи умови існування кімнатних рослин, створюють з них «екологічний оазис».

Наступність в екологічній освіті дошкільників і молодших школярів яскраво простежується у функціонуванні такого типу освітньої установи як лісова школа Муле. Створена вона за ініціативою Густава Фрома в Швеції. Головне завдання такої школи – забезпечити тривале перебування дітей на повітрі, життя в злагоді з природою.

Розділ II. Аналіз результатів професійної діяльності

Впроваджуючи досвід роботи з теми «Формування екологічного світорозуміння дошкільників», я вихователі дошкільного підрозділу ліцею керуються державними документами: Законом України «Про дошкільну освіту», Концепцією дошкільного виховання в Україні, Базовим компонентом дошкільної освіти (нова редакція 2021р), Програмою виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина».

У Базовому компоненті дошкільної освіти освітній напрям «Дитина в природному довкіллі» визначає завдання формування природничо-екологічної компетентності – здатності дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційноціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності [1]. Компетентнісний підхід зміщує акценти з накопичування знань, умінь і навичок на формування й розвиток у дітей здатності самостійно здобувати й практично використовувати ті знання, які є необхідними для виконання практичних, ситуативних та особистісно значимих задач [12, с. 21]. Для реалізації цих цілей необхідне поєднання традиційних та інноваційних педагогічних технологій.

Сучасний заклад освіти є першою сходинкою збагачення дітей знаннями про природне й соціальне оточення, знайомства із загальною, цілісною картиною світу та формування науково-обґрунтованого, морального й естетичного ставлення до нього. Враховуючи законодавчу базу сучасної освіти та спираючись на сучасний погляд відомого педагога-практика З. П. Плохій, а також ураховуючи вікові особливості дітей та власний досвід роботи в дошкільному підрозділі, хочу зазначити, що для вирішення поставлених завдань у формуванні екологічної культури дошкільника важливим є **створення розвивального природного середовища** навколо дітей для їх самостійної та спільної діяльності з дорослими.

На першому етапі формування досвіду ми розробили перспективне планування з екологічного виховання.

На території дитячого майданчика в літній період оформлюємо та постійно оновлюємо клумби з квітами. У зимовий період разом з дітками розвішуємо годівнички та проводимо акції «Нагодуй зимуючих пташок». Створили екологічну стежину, що виконує пізнавальну, розвивальну, естетичну й оздоровчу функції.

У всіх вікових групах постійно проводиться відповідна робота щодо впровадження еколого-розвивального середовища:

– оформлено та постійно оновлюються куточки природи, де знаходяться кімнатні рослини (згідно вікової групи), календар природи, є акваріум із равликом «Ахатиною Африканською» [Фото 1];

– оформлено куточки «Город на підвіконні» [Фото 2];

– створено осередки досліджень, де знаходиться матеріал для ігор, дослідів [Фото 3], дидактичні ігри екологічного спрямування, настільні ігри про навколишнє середовище та ігри на липучках, які виготовляють вихователі;

– у старшій групі в «Куточку книги» є полиця «Куточок юних екологів» [Фото 4], де підібрані книги з яскравими ілюстраціями про тваринний та рослинний світ; природу космосу, особливе місце займають казки, які вихованці вигадують самі;

– постійно організовуються виставки дитячих малюнків «Моя маленька Батьківщина. Мальовничі куточки Слатине», а також різних поробок з природного матеріалу [Фото 5].

У дошкільному підрозділі впроваджуємо нові підходи до екологічного виховання. **Один із основних моментів - регулярний збір і сортування відходів.** Створили Куточки для збору та

сортування сміття [Фото 6]. Розробили та оформили папки ігор на липучках екологічного спрямування та ігор з прищипками [Фото 7].

Щоб урізноманітнити освітній процес та активізувати дошкільників, вихователі на заняттях **використовують інноваційну технологію «Лепбук»** [Фото 8]. Лепбук, або як його ще називають «інтерактивна тематична тека». Це саморобна паперова книжечка з кишеньками, дверцятами, віконцями, рухливими деталями, які дитина може діставати, перекладати, складати на свій розсуд. У ній збирається матеріал з якоїсь певної теми. При цьому лепбук – це не просто виріб. Це прикінцевий етап самостійної дослідницької роботи, яку дитина виконує під час знайомства з певною темою. Щоб заповнити теку, ми з вихованцями виконуємо певні завдання, проводимо спостереження.

Розділ III. Форми та методи роботи

Основною формою роботи з дітьми середнього та старшого дошкільного віку в дошкільному підрозділі є заняття з ознайомлення дітей із природним довкіллям, на яких діти засвоюють визначений певною освітньою програмою матеріал. На заняттях вихователі використовують такі методи як розповідь, бесіда, пояснення, спостереження, демонстрація, дидактичні ігри, моделювання, проблемні словесно-логічні завдання та ін. [Додаток 1. Відео заняття середньої групи]. Інтеграція в експериментально-дослідницькій діяльності сенсорних, пізнавальних, розумових і практичних дій дітей уможливорює більш глибоке й всебічне пізнання ними природних явищ і процесів. [13, с. 4].

Ознайомлення дітей із природою є наочно-діяльним. Для формування екологічної свідомості та екологічної культури дошкільнят **застосовуємо такі методи і форми роботи:**

- метод спостереження за навколишнім середовищем, екологічні бесіди, спрямовані на набуття знань з екологічного виховання дітей [Фото 9];
- групова дискусія, яка розвиває вміння слухати і взаємодіяти між собою;
- ігрові методи (дидактичні, творчі, імітаційні, що сприяють кращому засвоєнню інформації) [Фото 10];
- досліді (спостереження, порівняння, опис, передбачення, класифікація та вимірювання) [Фото 11];
- пошуково-дослідницької діяльності [Фото 12];
- музикотерапія (встановлює взаєморозуміння, довіру);
- метод інтеграції (театралізована, рухлива діяльність).

Систему роботи з екологічного виховання дошкільнят здійснюємо послідовно, протягом усього навчального року.

Для цього використовуємо різні види діяльності:

- заняття, екскурсії та спостереження, які спрямовані на розвиток пізнавальних здібностей дітей та оволодіння практичними знаннями зберігання об'єктів природи;
- цільові прогулянки. На прогулянках вихователі організують ігри з природним матеріалом (пісок, вода, сніг, листя, плоди дерев та кущів). Для таких ігор на ділянці маємо відповідне обладнання. Саме на прогулянці діти знайомляться з властивостями піску, землі, снігу, льоду, води;
- праця в природі, дослідження (діти реалізують свої знання й уміння в корисній діяльності щодо охорони природи)[Фото 13];
- творчі завдання з малювання, ліплення, аплікації, виготовлення поробок із природного матеріалу [Фото 14];
- рухливі ігри, де діти спостерігають красу природи;
- читання творів про природу (на їх основі дошкільнята вчаться бути спостережливими, при цьому виховується любов до природи, створюється позитивний настрій);
- проблемні ситуації, логічні завдання, які не тільки яскраво розвивають творчі здібності особистості, а й викликають інтерес та бажання берегти й охороняти природу (наприклад, вигадування казок, загадок про навколишній світ, виготовлення карток-завдань із зображенням різних видів дерев для занять із просторових відношень);

- конкурси, вікторини, екологічні заходи, свята (ці засоби спрямовані на інтелектуальний розвиток дітей, бо вимагають відтворення, актуалізацію уявлень про факти природи, відомі дітям) [Фото 15];
- природоохоронні акції (прибирання території дитячого садка, виготовлення годівниць для птахів, вирощування квітів, городини на території дитячого садка) [Фото 16].

Ефективним у формуванні екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку є метод проєктів. У правильно організованій проєктній діяльності кожна дитина має змогу реалізувати та розширити свій життєвий досвід, проявити свої здібності в тій частині спільної роботи, яка для неї цікава й доступна. У роботі над проєктом діти вчаться взаємодіяти, разом з вихователем спільно придумувати план, виконувати завдання, допомагати один одному. В проєкті вирішуються такі завдання, які сприяють формуванню в дітей інтересу й потреби до активної участі в природоохоронній діяльності. Для проєктів обираємо такі теми, які діти можуть реалізувати. Короткочасний проєкт, який виконали діти старшої групи «Веселі чоловічки» - «Модель Сонячної Системи» [Фото 17, 18].

Щоб урізноманітнити освітній процес під час дистанційної роботи, діти проходять природознавчі квести - логічні завдання цікавого пошуково-дослідницького характеру [Фото 19].

Під час тижня Природничих наук спільно із вчителем географії ліцею Хижняк Н.М. була організована виставка «Домашні улюбленці», в якій вихованці дошкільного підрозділу брали активну участь [Фото 20].

У своїй роботі впроваджуємо досвід відомого педагога-практика З. П. Плохій, яка наголошує на необхідності дотримання певних принципів відбору екологічних знань для засвоєння дітьми. Найважливіші з них – принципи науковості, доступності, системності, енциклопедичності, інтеграції, концентричності, орієнтації на екологічну доцільну поведінку, наступності.

Розробили картотеки дослідів та експериментів, спостережень та прогулянок з екологічного виховання, екологічних ігор.

Для посилення інтересу до дослідницької та пошукової діяльності спільно з вихователем образотворчого мистецтва Піщуліною А.О. виготовили «Модель Вулкана» [Фото 21], з допомогою якої проводили наглядні демонстрації виверження вулканів за допомогою побутових речовин.

Екологічна стежка дозволяє більш продуктивно використовувати звичайні прогулянки з дітьми для екологічних занять і одночасно для оздоровлення дітей на свіжому повітрі [Фото 22]. Своїми враженнями про побачене діти діляться на заняттях. На прогулянках організуємо ігри із природним матеріалом. Вихованці знайомляться із властивостями піску, землі, глини, снігу, льоду, води.

Вихователі закладу беруть активну участь у засіданнях районних методичних об'єднань, Важинська Ю.Г. підготувала та провела для педагогів району відкрите інтегроване заняття у старшій групі на тему «Про квіти дбають діти», заняття у куточку природи з елементами дослідницької діяльності [Фото 23], [Додаток 2].

Розділ IV. Командний підхід як одна з умов успішного екологічного виховання дошкільників

Наступним кроком у роботі з даного питання є підвищення екологічної культури батьків. На батьківських зборах, в індивідуальних розмовах, під час консультацій, лекторіїв, на семінарах та засіданнях за «круглим столом», інших формах роботи з батьками (на даний час ОНЛАЙН) висвітлюються питання: як вчити дітей правильно поводитись у природі, які знання їм потрібні, як виховати чуйність у ставленні до природних об'єктів тощо. Проводиться анкетування та тестування батьків, щоб отримати думку про виховання дітей у садочку, про умови родинного виховання, ставлення батьків до природного довкілля. Залучаємо батьків до впорядкування та озеленення території закладу, участі в організації виставок і конкурсів з виготовлення композицій для декору інтер'єру приміщень.

Для підвищення професійної майстерності педагогів у дошкільному підрозділі проводиться системна робота:

- взаємовідвідування занять вихователями [Фото 24];
- семінари-практикуми [Фото 25];
- консультації;
- майстер-класи, тощо.

Педагоги постійно займають самоосвітою, переглядаючи вебінари на освітніх платформах «ВСЕОСВІТА» та «На Урок», публікують свої методичні надбання та розробки в бібліотеці цих порталів [Фото 26].

Вихователь Важинська Ю.Г. стала переможницею районного I (міського) туру конкурсу «Кращий вихователь Харківщини» у 2021 році в номінації «Вихователь – новатор» та лауреатом обласного [Фото 27], вихователь Онопрієнко Ю.М. брала участь в I турі (міського) конкурсу «Кращий вихователь Харківщини» у 2021 у номінації «Вихователь різновікової групи», де отримала II місце.

Розділ V. Аналіз результатів професійної діяльності

Для визначення рівня екологічних знань дошкільнят мною було проведено тестування у вигляді завдань для дітей молодшої групи у вересні 2021 року та порівняння їх з результатами тих же дітей у середній групі у вересні 2022 року [Додаток 3].

Аналіз результатів повторного тестування дає підстави стверджувати, що простежується динаміка зростання ефективності застосування розроблених форм та методів роботи і подальшого впровадження їх в освітній процес.

Збільшилася кількість дітей із високим рівнем екологічної вихованості на 25%, з середнім рівнем знань відсоток залишився незмінним, а низький рівень зменшився на 25%. У дітей групи простежується достатнє підвищення рівня екологічної вихованості.

Для опанування дітьми знань та вмінь самостійно сортувати сміття ми пройшли тривалий шлях розвитку від розрізнення та відокремлення до утилізації відходів. Тому завдання вихователів полягає у залученні батьків до участі та посильної допомоги у реалізації поставленої мети.

Таким чином ефективність процесу формування екологічної компетентності в дітей дошкільного віку залежить від **цілеспрямованого використання традиційних та інноваційних педагогічних технологій**, а також реалізації виховних можливостей навколишнього та спеціально створеного в дошкільному підрозділі екологічно-розвивального середовища.

Виходячи з вище викладеного, можна зробити висновок, що результатами роботи є позитивні зміни у ставленні дітей до природи, вміння встановлювати причинно – наслідкові зв'язки, робити висновки, працювати самостійно. Разом з тим у дітей виховується людяність, доброта, відповідальне ставлення до природи, пізнавальний інтерес до об'єктів та явищ природи. Діти опанували елементарні навички дослідницької діяльності.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти оновлений наказом МОН України №33 від 12 січня 2021 року. https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20
2. Програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років "Дитина" 2020 рік. Рекомендовано МОН України.
3. Взаємодія дитячого садка і сім'ї з питань екологічного виховання // Дитячий садок. – 2004. – №25 – 26. – С. 50 – 67
4. Екологічне виховання дитини дошкільного віку / За ред. Ю.А.Агачової. –Херсон: РІПО, 2011. – 70с.
5. Екологічне виховання / за ред. І. В. Воронюк. – Херсон. : РІПО 2011. – 70 с.
6. Основи екологічного виховання в ДНЗ / За заг. ред. О. В. Рідкоус. – Херсон. : РІПО, 2010. – 70с.
7. Сухомлинський В. О. Народження громадянина // Вибір. твори: У 5-ти т. – К. : Рад. шк., 1976. –т. 3. – 670с.
8. Плохій З. П. Виховання екологічної культури дошкільників : метод. посіб. / З. П. Плохій. – Київ : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2002. – 173 с
9. Плохій З.П. Формуємо екологічну компетентність молодшого дошкільника: навч.- метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку «Я у Світі» /З.П. Плохій.- К.: Світоч, 2010.-144 с.
10. <https://vseosvita.ua>
11. <https://naurok.com.ua/biblioteka/moe>
12. Коновальчук І.І. Теоретичні й технологічні аспекти формування екологічної компетентності молодших школярів // Молодь і ринок. 2016. № 5 (136).
13. Новіцька В. В. Інноваційні технології формування екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку // Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти: збірник наукових праць / за заг. ред. Л.В. Зданевич, Л.С. Пісоцької, Н.М. Миськової, Л.О. Онофрійчук. Хмельницький : ХГПА, 2021.